

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Кафедра загальної, вікової та педагогічної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

О.Б. Жильцов

“ 01 ” 09 2014 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія залежності

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки Всі напрямки підготовки, 6.010102 Початкова освіта

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

Психологія залежності

Робоча програма _____ для
(назва навчальної дисципліни)
студентів за всіх напрямків підготовки та 6.010102 Початкова освіта

Розробники: Сорокіна Олена Анатоліївна, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології,

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Протокол від “29” серпня 2014 року № 1

Завідувач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

(підпис) Сорокіна О.А.
(прізвище та ініціали)

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту людини Клішевич Н.А. Н.А. Клішевич

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.	5
Структура програми навчальної дисципліни	
I. Опис предмета навчальної дисципліни.	8
II. Тематичний план навчальної дисципліни.	9
III. Програма.	10
IV. Навчально-методична карта дисципліни.	14
V. Плани семінарських занять.	15
VI. Самостійна робота студентів.	17
VII. Індивідуальна навчально-дослідна робота.	19
VIII. Система поточного та підсумкового контролю.	21
IX. Методи навчання.	24
X. Методичне забезпечення курсу.	24
XI. Питання до заліку.	25
XII. Рекомендована література.	26

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Психологія залежності» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою загальної, вікової та педагогічної психології на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану для спеціальностей гуманітарного профілю денної форми навчання.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати бакалавр відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Психологія залежності», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

«Психологія залежності» є складовою частиною дисциплін психологічного циклу. Виділення даного курсу як самостійного обумовлене зростаючою тенденцією до збільшення осіб, які мають різні форми залежності й потребують соціально-психологічної допомоги. В курсі розглядаються основні форми залежності з урахуванням особистісних особливостей, статі й віку. Наведені сучасні теоретичні концепції феномена залежності, проаналізована мотиваційна структура різних форм залежної поведінки.

Курс знайомить студентів з актуальними питаннями психології залежної поведінки, основними напрямками соціально-психологічної профілактики, методами діагностики та корекції залежної поведінки.

Для вивчення дисципліни, студенти мають володіти знаннями з курсів «Анатомія і фізіологія ВНД», «Психологія особистості», «Валеологія», «Безпека життєдіяльності».

Мета курсу: розкрити закономірності виникнення, формування залежностей, причини їхнього поширення, особливо серед молоді; ознайомити з можливостями профілактики на ранніх етапах та особливості психологічної допомоги при різних формах залежної поведінки.

Завдання курсу:

- Розкрити основні теоретичні моделі, закономірності, чинники та механізми розвитку залежної поведінки людини;
- Проаналізувати основні види залежної поведінки й ступінь поширення в Україні і світі.
- Сформувати адекватне ставлення до осіб, яким властиві різні форми залежної поведінки;
- Розкрити специфіку проблем окремих груп осіб, яким властиві певні прояви залежної поведінки
- Розширити світоглядний і професійного горизонт студентів в результаті ознайомлення з розвитком такої науково-прикладної галузі психології як психологія залежності;
- Визначити можливості профілактики залежностей на ранніх етапах формування
- Ознайомити з особливостями психологічної допомоги особам при різних формах залежної поведінки.
- Сприяти формуванню у студентів навичок свідомого самоконтролю та саморегуляції власних психічних станів та поведінки

В результаті вивчення курсу “Психологія залежності” студент повинен **знати:**

- основні підходи до визначення залежної поведінки людини та її причин;
- соціальні та психологічні передумови та механізми формування схильності до залежної поведінки;
- основні підходи, моделі та принципи профілактики залежної поведінки та особливості психологічної допомоги особам, схильним до залежної поведінки.

Під час семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти **набувають умінь та навички:**

- аналізу причинно-наслідкових зв'язків та специфіки прояву різних форм залежної поведінки,
- виявлення найбільш поширених форм залежної поведінки;
- можливі напрямки та шляхи вирішення проблем особистості з

залежною поведінкою;

Дана навчальна дисципліна вивчається протягом одного семестру. Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 72 год., із них 16 год. – лекції, 12 год. – семінарські заняття, 36 год. – самостійна робота, 4 год. – підсумковий контроль.

Вивчення бакалаврами навчальної дисципліни "Психологія залежності" завершується складанням заліку.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс:	Напря́м, спе́ціальність, осві́тньо-квалі́фікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>2 кредити</i> Змістові модулі: <i>2 модулі</i> Загальний обсяг дисципліни (години): <i>72 години</i> Тижневих годин: <i>4 години</i>	Шифр та назва напрямків: Для всіх напрямків Освітньо-кваліфікаційний рівень <i>"бакалавр"</i>	Нормативна Рік підготовки: <i>2/3</i> Семестр: <i>4, 5/6</i> Аудиторні заняття: <i>32 години</i>, з них: Лекції (теоретична підготовка): <i>16 годин</i> Семінарські заняття: <i>12 годин</i> Індивідуальна робота: <i>8 годин</i> Самостійна робота: <i>36 години</i> Модульний контроль: <i>4 години</i> Вид контролю: <i>залік</i>

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Змістовий модуль I.									
Загальні питання психології залежності. Хімічні види залежності									
1	Визначення феномену залежності. Класифікації залежностей			2			2	4	
2	Чинники залежної поведінки			2		2	2	4	
3	Хімічні види залежності. Алкогольна залежність			2		2		4	
4	Наркотична залежність			2		2		6	2
Разом		36	16	8		6	4	18	2
Змістовий модуль II.									
Поведінкові види залежності.									
5	Нехімічні види залежності. Ігрова залежність.			2		2		4	
6	Технологічні види залежності			2		2	2	4	
7	Залежність від стосунків			2		2		4	
8	Соціально-психологічна профілактика залежностей			4			2	8	2
Залік									2
Разом		36	16	8		6	4	18	2
Разом за навчальним планом		72	32	16		12	8	36	4

ІІІ. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

Загальні питання психології залежності

Лекція 1. Феномен залежності. Класифікації залежностей (2 год.)

Адиктивна поведінка як соціальне відхилення і як відхилення від психологічної норми. Визначення поняття залежності. Співвідношення понять залежності та адикція.

Психологічні теорії виникнення залежностей (психодинамічні, біхевіоральні, соціокультурні). Роль суспільства і культурно-історичних стереотипів у формуванні залежностей.

Види класифікацій залежностей: відповідно до предмету залежності, за ступенем усвідомлення, за рівнем соціального схвалення, за характером прояву залежності. Наркологічна класифікація залежностей.

Соціально-психологічні ознаки залежної поведінки. Критерії визначення залежної поведінки: прагнення відходу від реальності через зміну власного психічного стану, сильні емоційні переживання, стереотипність поведінки.

Основні поняття теми: адиктивна поведінка, залежність, психологічна залежність, фізична залежність, хімічні та нехімічні залежності, алкоголізм, наркоманія, гемблінг, шопінг, лудоманія, порушення харчової поведінки, Інтернет-залежність, работоґолізм, залежність від стосунків, сексоґолізм, релігійна залежність.

Лекція 2. Чинники залежної поведінки

Фактори, що детермінують залежну поведінку: біологічні, соціальні, сімейні, особистісні. Типи сімейного виховання, що підвищують ризик формування залежної поведінки. Взаємозв'язок та взаємовплив цих факторів. Залежна поведінка і залежна особистість. Види втечі від реальності за Пезешкіаном.

Механізм формування залежності. Основні етапи та їх характеристика («порочне коло»). Умови запуску залежної поведінки. Соціальні і особистісні наслідки адиктивної поведінки.

Основні поняття теми: обсессія, компульсія, втеча від реальності, «порочне коло» формування залежності, залежна особистість, втеча в тіло, втеча в фантазії, втеча в спілкування, втеча в роботу.

Семінарське заняття 1. Причини виникнення та поширеність залежностей в світі й Україні

Лекція 3. Хімічні види залежності. Наркотична залежність (2 год.)

Хімічні види залежностей: алкогольна, наркотична, тютюнопаління, медикаментозна.

Вживання наркотиків як соціальне явище і вид адиктивної поведінки.

Наркотики в культурі людства. Визначення наркотиків і наркоманії. Мотиви вживання наркотичних речовин. Молодіжна субкультура і наркотики. Мотиви вживання наркотичних речовин. Сучасний стан проблеми немедичного вживання наркотиків в Україні.

Вплив наркотиків на організм і психіку людини. Нейрохімічні механізми формування наркотичної та алкогольної залежності.

Соціальні і психологічні передумови наркотизації та причини немедичного вживання наркотиків. Групи ризику наркотизації. Наркотизм і наркоманія.

Етапи формування пронаркотичної поведінки. Стадії наркоманії. Абстинентний синдром: чинники та форми прояву. Види наркотичних речовин (опіати, каннабіоїди, галюциногени, психостимулятори, барбітурати, інгалянти), їх вплив на організм та симптоми. Наслідки вживання.

Основні поняття теми: наркотик, наркоманія, нейромедіатори, ендорфіни, абстинентний синдром, експериментальне, ситуативне, вимушене, під час відпочинку, інтенсивне вживання, опіати, каннабіоїди, галюциногени, психостимулятори, барбітурати.

Семінарське заняття 2. Наркотична залежність

Лекція 4. Хімічні види залежності. Алкогольна залежність (2 год.)

Алкоголізм як вид хімічної залежності. Визначення алкоголізму за ВООЗ. Класифікації алкоголізму.

Генетичні, середовищні, сімейні чинники. Основні концепції походження алкоголізму. Біо-психо-соціальна концепція алкоголізму. Різниця між алкоголізмом і зловживанням.

Нейрофізіологічні механізми виникнення алкогольної залежності. Фармакологічна дія етилового спирту.

Особистісна схильність, провокуючі фактори, мотиваційна структура. Групи ризику. Абстинентний синдром при алкоголізмі. Мотивація вживання алкоголю за В.Ю. Зав'яловим. Фази розвитку алкоголізму. Соматичні наслідки. Вторинні зміни особистості. Співзалежність.

Основні поняття теми: етанол, дофамін, стадії сп'яніння, фази розвитку алкоголізму, тератогенний, мутагенний, соматогенний вплив, гедоністична, атарактична, субмісивна, псевдокультуральна, традиційна, гіперактивація поведінки, Корсаковський синдром, алкогольний делірій.

Семінарське заняття 3. Алкогольна залежність

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Поведінкові види залежності

Лекція 5. Нехімічні види залежностей. Ігрова залежність.

Нехімічні форми залежної поведінки. Класифікація, соціально прийнятні та неприйнятні форми залежностей. Критерії діагностики нехімічних залежностей за Маркс

Патологічна схильність до азартних ігор. Психологічні особливості

осіб, схильних до азартних ігор. Провокуючи ситуації. Специфіка середовища гральних закладів. Соціальна складова проблеми. Соціально-психологічні наслідки.

Типові ознаки залежності від азартних ігор. Фази ігрового циклу. Стадії розвитку залежності: стадія виграшів, прогресуючих програшів, стадія відчаю. Хибні (стратегічні та тактичні) настанови гемблерів, що провокують розвиток залежності.

Основні поняття теми: азарт, ігрове середовище, фази емоційного напруження, прийняття рішення про гру, витиснення, реалізація рішення, ірраціональне мислення гемблерів.

Семінарське заняття 5. Ігроманія.

Лекція 6. Технологічні залежності.

Технологічні залежності (інтернет-залежність, мобільний телефон, телебачення). Особливості мережі Інтернет, що сприяють поширенню залежності: анонімність, доступність, зворотній зв'язок, широка можливість пошуку співрозмовників, підсвідома довіра до on-line спілкування.

Види інтернет-залежності. Діагностичні критерії визначення Інтернет-залежності. Риси особистості Інтернет-залежної людини. Небезпека, пов'язана з Інтернет-залежністю.

Стадії розвитку залежності. Класифікація комп'ютерних ігор: рольові та нерольові ігри. Механізм формування психологічної залежності від рольових комп'ютерних ігор. Діагностика залежності.

Основні поняття теми: анонімність спілкування, широта зв'язків, кіберсексуальна залежність, пристрасть до віртуальних знайомств, інформаційне перенавантаження, залежність від комп'ютерних ігор, рольові і нерольові ігри, стадії легкого захоплення, захоплення, залежності, прихильності, ігри від першої особи, комп'ютерна безпека

Семінарське заняття 4. Інтернет-залежність. Залежність від комп'ютерних ігор.

Лекція 7. Залежність від стосунків.

Сексуальна залежність. Основні форми прояву гіперсексуальності. Прихованість сексоголізму: фази розвитку, циклічність перебігу. Зв'язок з іншими формами залежностей. Мотивація гіперсексуальності, вікові особливості. Потреба у залежних психосексуальних стосунках у жінок; гіперкомпенсація почуття неповноцінності у чоловіків.

Любовна залежність. Основні характеристики та етапи перебігу любовної залежності. Психоаналітичне тлумачення залежних любовних стосунків. Страх інтимності, почуття неповноцінності, страх залежності та нехтування. Значення страху покинутості. Особливості невротичної потреби у коханні. Критерії зрілої любові за Е.Фроммом.

Співзалежність.

Основні поняття теми: любовна залежність, сексуальна залежність, прагнення до уникнення, страх інтимності, почуття неповноцінності, страх залежності та

нехтування; зріла любов за Е. Фроммом: відповідальність, повага, знання, турбота, співзалежність

Лекція 8. Соціально-психологічна профілактика залежностей (2год.)

Основні напрямки і форми профілактики залежної поведінки. Первинна, вторинна і третинна профілактика. Чинники, що перешкоджають лікуванню. Основні форми профілактичної роботи. Соціально-психологічна корекція залежної поведінки.

Профілактика вживання алкоголю і наркотиків: цільові групи, моделі, види, напрями, форми і методи. Зміст соціальної і психологічної профілактики наркотизації серед груп ризику. Проблеми лікування наркоманії на сучасному етапі розвитку медицини. Соціальні і психологічні проблеми наркозалежних. Соціальна і психологічна реабілітація хворих на наркоманію. Особливості надання психологічної допомоги особам, які мають алкогольну залежність.

Принципи психологічної допомоги при хімічних і нехімічних формах залежності. Групи самопомоги.

Основні поняття теми: Первинна, вторинна і третинна профілактика, стратегія боротьби, стратегія нормалізації, індивідуальний рівень надання допомоги, самопомога.

Семінарське заняття 6. Форми профілактики та психологічна допомога при залежній поведінці

Навчально-методична карта дисципліни « Психологія залежності»

(освітньо-кваліфікаційний рівень "бакалавр")

Разом: 72 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 12 год., індивідуальна робота – 4 год.,
самостійна робота – 36 год., підсумковий контроль – 2 год.

Модулі	Змістовий модуль I	Змістовий модуль II
Назва модуля	Загальні питання психології залежності. Хімічні види залежності	Поведінкові види залежності
Кількість балів за модуль	67 балів	97 балів
Теми лекцій	1. Визначення феномену залежності. Класифікації залежностей. (1 бал) 2. Чинники залежної поведінки (1 бал) 3. Хімічні види залежності . Алкогольна залежність (1 бал) 4. Наркотична залежність (1 бал)	5. Технологічні види залежності (1 бал) 6. Ігрова залежність (1 бал) 7. Залежність від стосунків (1 бал) 8. Соціально-психологічна профілактика залежностей (1 бал)
Теми семінарських занять	1. Причини виникнення та поширеність залежностей в світі й Україні (11 балів) 2. Алкогольна залежність (11 балів) 3. Наркотична залежність (11 балів)	4. Інтернет-залежність. Залежність від комп'ютерних ігор. (11 балів) 5. Залежність від азартних ігор (11 балів) 6. Форми профілактики та психологічна допомога при залежній поведінці (11 балів)
Самостійна робота	Самостійна робота №1 (5 балів)	Самостійна робота №2 (5 балів)
ІНДЗ	Психологічний аналіз художнього фільму (поведінка головного героя має ознаки залежної) – 30 балів	
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)	Модульна контрольна робота 2 (25 балів)

Коефіцієнт 1,64

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

МОДУЛЬ 1

Семінарське заняття 1. Причини виникнення та поширеність залежностей в світі й України

План

Наукова конференція на тему «Залежна поведінка: актуальна проблема сучасності».

Для підготовки до заняття студентам необхідно переглянути журнали з психології за останні два роки. Знайти в них публікації, які присвячені дослідженню проблем залежної поведінки. Систематизувати прочитаний матеріал. Виділити і підготувати статтю, яка найбільше сподобалася.

Хід заняття

Заняття проводиться у вигляді наукової конференції, кожен учасник розповідає про психологічні явища, що пов'язані з залежною поведінкою людини, які в процесі самостійної підготовки до заняття були ним виявлені.

Основна література: 1, 2, 4, 5, 6.

Додаткова література: 1, 5, 9, 11, 21, 26, 30, 39, 42, 44, 46.

Семінарське заняття 2. Алкогольна залежність

План

Тема. Чинники розповсюдження алкогольної залежності в молодіжному середовищі

1. Групи ризику.
2. Фази розвитку акоголізму.
3. Генетичні, середовищні, сімейні чинники.
4. Особливості надання психологічної допомоги особам, які мають алкогольну залежність.

Основна література: 1, 2, 4.

Додаткова література: 6, 11, 13, 14, 15, 18, 19, 34, 38, 49

Семінарське заняття 3. Наркотична залежність

План

1. Вплив наркотиків на організм і психіку людини.
2. Соціальні і психологічні передумови наркотизації та причини немедичного вживання наркотиків.
3. Етапи формування пронаркотичної поведінки. Стадії наркоманії.
4. Соціальна і психологічна реабілітація хворих на наркоманію.

Основна література: 1, 2, 4.

Додаткова література: 3, 12, 17, 22, 28, 29, 31, 33, 41, 45

МОДУЛЬ 2.

Семінарське заняття 4. Інтернет-залежність

За допомогою рекомендованої літератури опрацюйте наступні питання:

1. Позитивний та негативний наслідки користування Інтернет
2. Особистісні порушення осіб, залежних від Інтернет
3. Профілактичні заходи попередження інтернет-залежності серед дітей та підлітків
4. Методи лікування Інтернет-залежності

Основна література: 5, 6, 9.

Додаткова література: 16, 32, 35, 36, 37, 50.

Семінарське заняття 5. Залежність від азартних ігор

План

За допомогою рекомендованої літератури опрацюйте наступні питання:

1. Мотивація до азартних ігор, чинники залежності
2. Соціально-психологічні наслідки залежності від азартних ігор
3. Схожість та відмінність гемблінгу від хімічної залежності
4. Психологічна допомога залежним від гемблінгу

Основна література: 5, 6, 9.

Додаткова література: 50, 59.

Семінарське заняття 6. Форми профілактики та лікування залежної поведінки

План

За допомогою рекомендованої літератури опрацюйте наступні питання:

1. Профілактика хімічних і нехімічних форм залежності
2. Особливості лікування різних форм залежності
3. Принципи надання психологічної допомоги при різних формах залежності

Основна література: 1, 4, 7, 8.

Додаткова література: 4, 7, 8, 10, 23, 24, 25, 27, 40, 51, 53, 54, 55.

VI. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів передбачає

I. Підготовку до семінарських занять:

- ✓ Пошук джерел інформації по темі семінарського та практичного заняття в друкованому вигляді (монографії, науково-популярні видання, наукові та популярні статті) – в бібліотеках та в електронному вигляді – в мережі INTERNET та на електронних носіях (CD, DVD).
- ✓ Розширення кола використовуваних джерел: використання науково популярних фільмів, телепередач, аудіо записів, художніх фільмів, творів художньої літератури – з обов'язковим записом на електронні носії та анутованням щодо змісту і можливостей використання.
- ✓ Складання конспектів (з дотриманням правил конспектування та чіткими посиланнями на літературу), структурних схем по темі семінарського заняття.

II. Опрацювання тих питань теми, що не висвітлювалися в лекціях та не опрацьовувалися на семінарських заняттях.

- ✓ на вимогу викладача – у формі детального конспекту першоджерела чи реферативного повідомлення, що містить аналіз ступеня висвітлення певного питання в підручниках та наукових дослідженнях.

III. Написання есе на запропоновані теми, відповідно до кожного модулю:

Модуль 1.

Розкрийте свої думки з наведених питань. Обґрунтуйте власні погляди:

- Яку поведінку Ви вважаєте залежною? За якими критеріями Ви розрізняєте залежну та незалежну поведінку. Якими можуть бути мотиви залежної поведінки?
- Як Ви ставитесь до залежної поведінки як соціального та психологічного явища. Чи вважаєте Ви її корисною або шкідливою для розвитку суспільства, прийнятною чи непринятною, такою, яку неможливо уникнути, чи такою, яку можливо подолати.

- Хто, з Вашої точки зору, несе відповідальність за залежну поведінку дитини, підлітка, дорослої людини?
- Розкрийте причини, через які люди вживають наркотичні речовини (як легальні, так і нелегальні).
- Які потреби люди прагнуть задовольнити за допомогою психоактивних речовин?
- В чому причини традиційної легалізації окремих наркотиків в деяких культурах?
- Як ви ставитесь до наркотиків (легальних, нелегальних) як до засобу подолання проблем людини?
- Чи є альтернативи наркотикам?
- Виловіть свої думки з приводу ефективності соціально-педагогічної роботи з дітьми (молоддю), схильними(ою) до залежної поведінки в Україні. В чому Ви вбачаєте її недоліки? Як, з Вашої точки зору, можна покращити таку роботу?
- Охарактеризуйте ставлення суспільства до осіб, які схильні до хімічної (наркотичної, алкогольної, нікотинової) залежності. В чому причини такого ставлення і як це впливає на їх подальшу долю?

VII. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студентів, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Психологія залежності» – це вид навчально-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ:

- ✓ конспект-презентація із теми (модуля) за заданим планом;
 - ✓ конспект-презентація із теми (модуля) за планом, який студент розробив самостійно;
 - ✓ аналіз художнього фільму за психологічною тематикою
- Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Психологія залежності». Студент може набрати максимальну кількість балів за ІНДЗ – **30 балів**.

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ з/п	Критерії оцінювання роботи (аналіз художнього фільму з психологічної тематики)	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1	Правильність відповідей на запропоновані питання	10 балів
2	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми	10 балів
3	Доцільне використання науково-понятійного апарату	7 балів
4	Дотримання вимог щодо технічного оформлення завдання.	3 балів
Разом		30 балів

Шкала оцінювання ІНДЗ
(аналіз художнього фільму з психологічної тематики)

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	14-15	Відмінно
Достатній	11-13	Добре
Середній	8-10	Задовільно
Низький	0-7	Незадовільно

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні студентів із дисципліни «Психологія залежності» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчального плану. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл.

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування лекцій	8
2.	Відвідування семінарських занять	6
3.	Відповіді на семінарських заняттях	60
4.	Модульні контрольні роботи (1, 2)	50
5.	Індивідуальна навчально-дослідницька робота	30
6.	Самостійна робота (1, 2)	10
	Загальна кількість балів	164
	Розрахунок коефіцієнту	1,64
7.	Залік	100

У процесі оцінювання навчальних досягнень бакалаврів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, звіт, реферат, есе.
- **Комп'ютерного контролю:** тестові програми.

➤ **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Порядок переведення рейтингових показників успішності у оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 74	«задовільно»	ED
75 – 89	«добре»	CB
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу бакалавра на

семінарських, практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Модульний контроль знань бакалаврів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

IX. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

• *Словесні*: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

• *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

• *Практичні*: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ навчальні посібники;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю);

Х. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Визначення поняття залежність.
2. Психологічна сутність залежності.
3. Теоретичні концепції феномену залежності.
4. Види класифікацій залежностей
5. Причини і механізм формування адиктивної (залежної) поведінки.
6. Динаміка формування залежності.
7. Фактори, що детермінують залежну поведінку (біологічні, соціальні, особистісні)
8. Типи сімейного виховання, що підвищують ризик формування залежної поведінки.
9. Хімічні види залежності. Загальна характеристика
10. Вплив наркотиків на організм і психіку людини.
11. Соціальні і психологічні передумови наркотизації та причини немедичного вживання наркотиків.
12. Етапи формування пронаркотичної поведінки. Стадії наркоманії.
13. Соціальна і психологічна реабілітація хворих на наркоманію.
14. Групи ризику щодо формування алкогольної залежності.
15. Фази розвитку акоголізму.
16. Генетичні, середовищні, сімейні чинники.
17. Мотивація вживання алкоголю
18. Особливості надання психологічної допомоги особам, які мають алкогольну залежність.
19. Нехімічні (поведінкові) форми залежності. Загальна характеристика
20. Мотивація до азартних ігор, чинники залежності
21. Соціально-психологічні наслідки залежності від азартних ігор
22. Схожість та відмінність гемблінгу від хімічної залежності
23. Психологічна допомога залежним від гемблінгу
24. Позитивний та негативний наслідки користування Інтернет
25. Особистісні порушення осіб, залежних від Інтернет
26. Профілактичні заходи попередження інтернет-залежності серед дітей та підлітків
27. Методи лікування Інтернет-залежності
28. Профілактика хімічних і нехімічних форм залежності
29. Особливості лікування різних форм залежності
30. Принципи надання психологічної допомоги при різних формах залежності

ХІІ. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Березин С.В., Лисецкий К.С. (ред.). Предупреждение подростковой и юношеской наркомании. – М., 2001. [Електронний ресурс: адреса доступу: http://www.psichology.vuzlib.org/book_o387_page_1.html]
2. Данилин А., Данилина И. Как спасти детей от наркотиков. – М., 2001. [Електронний ресурс: адреса доступу: http://www.psichology.vuzlib.org/book_o540_page_4.html]
3. Даулинг С. (ред.). Психология и лечение зависимого поведения. – М., 2000. [Електронний ресурс: адреса доступу: <http://osp.kgsu.ru/library/PDF/379.pdf>]
4. Еникеева Д.Д. Как предупредить алкоголизм и наркоманию у подростков. Учебное пособие. – М., 1999. [Електронний ресурс: адреса доступу: easyschool.ru/sosh/Profilaktika_narkomanii_i_alkogolizma.doc]
5. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 288 с. [Електронний ресурс: адреса доступу: http://www.koob.ru/zmanovskaya_e/deviantologiya]
6. Менделевич В.Д. Психология девиантного поведения: Учебн. пособ. – М.: МЕДпресс, 2001. – 432 с. [Електронний ресурс: адреса доступу: sovabooks.com.ua/psihologija-deviantnogo-povedenija-mendeleovich...]
7. Москаленко В.Д. Зависимость: семейная болезнь. – М., 2002. [Електронний ресурс: адреса доступу: www.koob.ru/moskalenko_v_d/dependence]
8. Соціальна педагогіка: теорія і технології: Підручник / За ред. І.Д.Зверєвої. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.
9. Старшенбаум Г.В. Аддиктология: психология и психотерапия зависимостей. – М., 2006. [Електронний ресурс: адреса доступу: <http://www.twirpx.com/file/864945/>]

Додаткова література:

1. Березин С.В. и др. Психология ранней наркомании. – Самара, 1997.
2. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих отношений; Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы. – М., 1997.
3. Битенский В.С. и др. Наркомании у подростков. – К., 1989.
4. Битти М. Алкоголик в семье или преодоление созависимости. – М., 1997.
5. Болотковский И.С. Наркомании. Токсикомании. – Казань, 1989.
6. Братусь Б.С., Сидоров П.И. Психология, клиника и профилактика раннего алкоголизма. – М., 1984.
7. Бурно М.Е. Алкоголизм. Терапия творческим самовыражением. – М., 2002.
8. Валентик Ю.В. и др. Теория и практика медико-социальной работы в наркологии. – М., 1997.
9. Василюк Ф.Е. Пережить горе // О человеческом в человеке. – М., 1991. –

- С. 230-247.
- 10.Вермитенко Ю.В., Келасьев В.Н. Профилактика наркомании в подростковой среде: Учеб. пособие / Под общ. ред. В.Н. Келасьева. – СПб.: Изд. - во С.-Петербургского ун-та, 2001. – 56 с.
 - 11.Воронович Б.Т. Алкоголизм: природа, лечение, выздоровление. – М., 1999.
 - 12.Гребенюк А. Психологическая зависимость от психоактивных веществ. Модель, принципы и методы терапии // Моск. психотер. журнал, 1999. – № 3-4. – С. 115-132.
 - 13.Гузилов Б.М. и др. Групповая и семейная психотерапия при алкоголизме. Метод. рек. – Л., 1980.
 - 14.Гурьева В.А., Гиндикин В.Я. Юношеские психопатии и алкоголизм. – М., 1980.
 - 15.Джонсон В. Как заставить наркомана или алкоголика лечиться. – М., 2000.
 - 16.Диагностика и коррекция социальной дезадаптации подростков: Пособие для психологов, педагогов, психосоциальных и социальных работников. / Авт. кол.: Л.З. Вильдовская, Д.М. Задвидская, С.В. Кудрявцева и др. – М.: Социальное здоровье в России, 1999. – 182 с.
 - 17.Догляд та лікування споживачів наркотиків /За заг. ред. Джудіт Нептон. – К., 1998.
 - 18.Ерышев О.Ф., Рыбакова Т.Г., Шабанов П.Д. Алкогольная зависимость: формирование, течение, противорецидивная терапия. – СПб., 2002.
 - 19.Завьялов В.Ю. Психологические аспекты формирования алкогольной зависимости. – Новосибирск, 1988.
 - 20.Каменская А.И., Радченко А.Ф. Современная психотерапия и лечение зависимостей // Методы современной психотерапии. Учебное пособие. – М., 2001. – С. 333-386.
 - 21.Кернберг О.Ф. Отношения любви. – М., 2000.
 - 22.Колесов Д.В. Антинаркотическое воспитание. Учебное пособие. М.-Воронеж, 2001.
 - 23.Кон И.С. Введение в сексологию: Учебное пособие. – М., 1999.
 - 24.Кон И.С. Подростковая сексуальность на пороге XXI века.: Социально-педагогический анализ. – Дубна: Фенікс+, 2001. – 208 с.
 - 25.Коркина М.В. и др. Нервная анорексия. – М., 1986.
 - 26.Короленко Ц.П., Дмитриева Н.В. Социодинамическая психиатрия. М. – Екатеринбург, 2000.
 - 27.Красовский К. Что я могу сделать, чтобы помочь моим детям жить без наркотиков? – 2-е изд. – К., 2000. – 48 с.
 - 28.Круглянский В.Ф. Наркомании и токсикомании у подростков. – Минск, 1989.
 - 29.Курек Н.С. Нарушения психической активности и злоупотребление психоактивными веществами в подростковом возрасте. – СПб., 2001.
 - 30.Куттер П. Любовь, ненависть, зависть, ревность. Психоанализ страстей. – СПб., 1998.

31. Легальные и нелегальные наркотики: Практическое руководство по проведению уроков профилактики среди подростков в двух частях. – СПб., 1996. – Ч. 1-2.
32. Линдемманн Э. Клиника острого горя // Психология эмоций. Тексты. – М., 1984. – С. 212-219.
33. Личко А.Е., Битейский В.С. Подростковая наркология: Руководство. – Л., 1991.
34. Максимова Н.Ю. Психологическая профилактика алкоголизма и наркомании несовершеннолетних: Учебное пособие. – Ростов н/Д, 2000.
35. Максимова Н.Ю., Толстоухова С.В. Соціально-психологічний аспект профілактики адиктивної поведінки підлітків та молоді. – К., 2000. – 200 с.
36. Маховиков А.Н. Телефонное консультирование. – К., 1994.
37. Моргун В.Ф., Седых К.В. Делинквентный подросток: Учебное пособие по психопрофилактике, диагностике и коррекции отклоняющегося поведения подростков для социальных педагогов, студентов педагогических, психологических, юридических специальностей, интернов-психиатров. – Полтава, 1995. – 161 с.
38. Никитин Ю.И. Профилактика и лечение алкоголизма. – К., 1990.
39. Норвуд Р. Надо ли быть рабой любви? – М., 1994.
40. Нохуров А. Нарушения сексуального поведения. – М., 1998.
41. Оржеховська В.М. Методика позбавлення неповнолітніх наркогенних звичок: Методичний посібник. – К.: ІСДО, 1995. – 260 с.
42. Пайнз Д. Бессознательное использование своего тела женщиной. – СПб., 1997.
43. Пезешкиан Н. Психосоматика и позитивная психотерапия. – М., 1996.
44. Позднякова М.Е. (ред.). Наркомания как форма девиантного поведения. – М., 1997.
45. Пятницкая И.Н. Наркомании: Руководство для врачей. – М., 1994.
46. Самыгин П.С. Девиантное поведение молодежи. – Ростов н/Д : Феникс, 2006. – 440 с.
47. Сердюкова Н.Б. Наркотики и наркомания. – Ростов н/Д., 2000.
48. Симонова Е. Возможности когнитивного подхода в психотерапии химической зависимости // Моск. Психотер. Журн., 2001. - № 4. – С. 132-143.
49. Смит Э.У. Внуки алкоголиков: проблемы взаимозависимости в семье. – М., 1991.
50. Современные проблемы пограничных и аддиктивных состояний. – Томск, 1996.
51. Соціальна педагогіка: Курс лекцій / Под общей ред. М.А. Галагузовой. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 416 с.
52. Старшенбаум Г.В. Психотерапия острого горя // Соц. и клинич. психиатрия, 1994. – Т. 4. - № 3. – С. 75-80.

53. Теорія і практика соціальної роботи: профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі: Робочі матеріали. 18 – 30 вересня 2000 року. – К., 2000. – 105 с.
54. Трубавіна І.М. Зміст та форми просвітницької роботи з батьками: Науково-методичні матеріали для працівників соціальних служб, учителів, соціальних педагогів, студентів педагогічних вузів. – К.: УДЦССМ, 2000. – 88 с.
55. Уайнхолд Б., Уайнхолд Дж. Освобождение от созависимости. – М., 2002.
56. Формування здорового способу життя: Навч. посіб. Для слухачів курсів підвищення кваліфікації держ. службовців / О.О. Яременко та інші. – К.: УІСД, 2000. – 232 с.
57. Фромм Э. Искусство любить: Исследование природы любви. – СПб., 2001.
58. Хассен С. Освобождение от психологического насилия. – СПб., 2001.
59. Шорохова О.А. Жизненные ловушки зависимости и созависимости. – СПб., 2002.
60. Ялом И.Д. Лечение от любви и другие психотерапевтические новеллы. – М., 1997.